

Kao što se iz ovoga može vidjeti, cjelokupna obrambena doktrina nije naprosto proizvod pravilnog izbora između postojećih doktrina, ili stvaranje neke idealne u glavi zamišljene doktrine, nego proizvod uzajamnog uticaja unutrašnjeg razvoja i stanja u zemlji sa njenom vanjskom i obrambenom politikom. Kao što su samoupravljanje i nesvrstanost uzajamno zavisni faktori u unutrašnjem razvoju i vanjskoj politici, tako su obrambena doktrina i vanjska politika također dva aspekta jednog istog procesa osiguranja slobodnog unutrašnjeg razvoja i nezavisnosti zemlje.

Naravno, nikakva obrambena doktrina i nikakva vanjska politika ne može potencijal jedne zemlje od nešto više od 20 miliona stanovnika pretvoriti u ekvivalent jedne supersile, ali se tim putem ipak može maksimalno osigurati mir zemlji. Prvo, time se otežava svaka kalkulacija o eventualnom uspješnom napadu posredstvom manjih sila, odnosno lak uspjeh neposrednim napadom neke supersile, bez razlika velikih gubitaka i međunarodnih posljedica takve akcije. Drugo, time se omogućava čuvanje nezavisne politike, čak i u slučaju značajnijih ratnih sukoba u neposrednoj blizini naše zemlje. To su, međutim, maksimalni ciljevi koje bilo kakva obrambena doktrina jedne manje ili srednje (po vojnom potencijalu) zemlje može ostvariti. U datoj situaciji, to jest kada neposredno ne prijeti opasnost neobuzdanog općeg rata, ona ujedno daje zemlji punu sigurnost i osigurava maksimalno dobre odnose u susjedstvu i širom svijeta. Ovako pouzdane i korisne rezultate u svim okolnostima može dati samo obrambena koncepcija i politika koja izrasta iz društvene stvarnosti zemlje i njezine unutrašnje snage.

PREDRAG VRANICKI

Armija i socijalizam

U ovih desetak minuta želio bih da iznesem neka više teorijska iskustva, stečena tokom bavljenja historijom i problematikom marksizma. Uvijek sam nailazio na ovaj problem, iako se posebno nisam bavio pitanjem armije i oružanih snaga. Ali studirajući različite probleme socijalizma i pišući o njima sasvim je razumljivo da je i ova tematika — kao dio problematike države — uvijek bila prisutna. Zato

bih ovdje iznio samo u najkraćim linijama *tri* etape u razvoju socijalističke i marksističke misli o ovim pitanjima, koliko se o tome u jednoj kratkoj diskusiji može reći.

Prva etapa, želim je samo ukratko naznačiti, je etapa koja prethodi socijalističkim revolucijama, znači prije 1917. god. kada je problem vojske i oružanih snaga nakon revolucije bilo samo teorijsko pitanje s kojim su se mnogi socijalisti i marksisti bavili, počevši od Marksa i Engelsa do Meringa, Lenjina i dr. Bilo je dosta marksista i drugih predstavnika socijalističke misli koji su pretpostavljali da će nakon socijalističke revolucije oružane snage, na koje se kapitalistička klasa oslanjala u svojoj ekonomskoj i političkoj vladavini, odumrijeti — ili tačnije rečeno nestati i biti zamijenjene raznim tipovima narodne milicije, oružanog naroda itd. I u tim konceptima bilo je raznih kontroverza, od anarhističkih do socijaldemokratskih, u što sada ne bih ulazio. Kod marksista je uglavnom prevladavala vizija da će oružane snage, kao jedan od osnovnih stupova kapitalističke klasne vladavine i eksploatacije, biti ukinute i zamijenjene raznim oblicima oružanog naroda, narodne milicije i sl.

Treba odmah naglasiti da su svi marksisti do početka dvadesetog stoljeća mislili da će proboj socijalizma biti u najrazvijenijim zemljama. Razumljivo je da je zato takva koncepcija bila logična. Jer, ako revolucija nastane u najrazvijenijim zemljama, one kao najjače zemlje ne mogu biti ni od koga ugrožene, te bi se ovo pitanje i moglo na takav način rješavati.

Druga faza uglavnom započinje 1917. god. i traje gotovo do naših dana. To je faza nakon proboja prve socijalističke revolucije u Rusiji, kada je to pitanje postalo veoma praktičko i kada se, s obzirom na građanski rat, moralo rješavati na onakve načine koji su osiguravali pobjedu nad kontrarevolucijom. Situacija koja je bila karakterizirana građanskim ratom i bijelim terorom uvjetovala je da se nije ni moglo pomisliti o nekom ukidanju armije, nego upravo obratno. Međutim, čitava problematika se zaoštava u daljnjem periodu staljinizacije zemlje kada revolucija doživljava poznatu involuciju i kada se instalira snažna birokratsko-etatistička vlast sa nerješanim pitanjem namnog odnosa radničke klase. Sada armija i oružane snage postaju dio birokratsko-etatističke vlasti i pretvaraju se u suprotno onome što su svi značajniji marksisti pretpostavljali da mora u socijalizmu biti. Staljin je dao teoriju cijele ove problematike koja je u osnovi antimarksistička, a to je bila teorija o jačanju a ne odumiranju države u socijalizmu, što je on opravdavao kapitalističkim okruženjem u prvom redu. Mi danas znamo da je Staljin mistificirao jednu veoma

značajnu problematiku marksističke teorije i da je njegova teorija u stvari bila izraz njegove birokratsko-etatističke prakse. Bez obzira i na kapitalističko okruženje i ostale opasnosti, znamo da teza o jačanju države vodi do degeneracije revolucije. Za tu drugu fazu je, dakle, karakteristična ova staljinistička misao koja ostaje na nivou političkog društva, pri čemu armija i oružane snage postaju dio takve vlasti. Armija u takvom sistemu može uvijek da bude manipulirana u interesu državne i birokratske vlasti i slojeva, već prema tome kako je tko u toj vlasti usmjeren. Ona može, isto tako, da posluži kao oruđe velikodržavnih interesa. I za to već postoje dovoljna historijska iskustva.

Treća faza, mislim na našu evropsku situaciju, najnovijeg je vremena i uglavnom povezana sa našom jugoslavenskom socijalističkom revolucijom. U našem suprotstavljanju staljinističkom konceptu i praksi, za koju se veoma dobro vidjelo da vodi do teških deformacija i degeneracije revolucije, izgradili smo koncept samoupravljanja koji je oživio originalnu marksističku misao o potrebi odumiranja države a jačanja cjelokupne društvene zajednice preko najrazličitijih oblika samoupravljanja u svim sektorima društvenog života.

Sasvim je razumljivo što ovaj koncept i praksa moraju imati i teorijske i praktične reperkusije na pitanje položaja i funkcioniranja armije i oružanih snaga u takvom sistemu.

Prvo, s obzirom na situaciju u današnjem svijetu mislim da nema nikakve dvojbe da određeni tip »klasične armije« ili stajaće vojske mora da postoji. Međutim, tokom vremena se kod nas vidjelo da se samo na ovom konceptu ne može ostati. Mislim da nije kod toga bilo važno samo iskustvo naše narodnooslobodilačke borbe i partizanskog rata, i druga iskustva partizanskog ratovanja kao na primjer u Kini, Vijetnamu itd., nego da je koncept do kojeg se došlo, a to je uz stajaću vojsku stvaranje i teritorijalne obrane, bitno povezan s našim konceptom i praksom samoupravljanja. Ovaj koncept općenarodne obrane kao posebnog oblika oružanog naroda povezan je svakako i s problemom obrane jedne male zemlje, ali bi, po mom mišljenju, trebalo da vrijedi i za veliku zemlju. Jer, koncept samoupravljanja u svojoj osnovi ima intenciju da ukaže na bit socijalističkog razvoja u tom smislu da sam čovjek, radni čovjek, postaje gospodar svoga vlastitog rada, svoje vlastite proizvodnje, svoga vlastitog historijskog života. Ako je to tako onda on mora biti i osnova same obrane. Jer on brani ono što je njegovo vlastito, to znači svoj rad i proizvodnju i svoj vlastiti život kojim treba da upravlja on a ne netko drugi. Dok je netko drugi upravljao njime, dok je netko drugi organizirao tu proizvodnju i raspolažao viškom rada, onda je taj drugi trebalo i da

brani svoje pozicije i tu državu. Međutim, kad on postaje vlastiti gospodar onda treba i preuzeti osnovnu ulogu u obrani svojih socijalističkih tekovina.

Zato mislim da koncepcija samoupravljanja, kao bitni koncept socijalizma, nužno dovodi i do reperkusija u konceptu i položaju same armije, položaja oružanih snaga i smisla i karaktera obrane zemlje. Preko općenarodne obrane se tako, po mom mišljenju, i sama armija, koja je u prvom redu bila armija socijalističke države, povezuje direktnije i sa samim narodom. Za mene postaje sada u prvom redu teorijsko pitanje: kakve će daljnje reperkusije nastati u vezi sa razvojem i jačanjem samoupravnih društvenih odnosa na strukturu i funkcioniranje armije? Nisam o tome posebno razmišljao i nemam neki odgovor, ali mislim da problem postoji, pri čemu se ne postavlja pitanje subordinacije ni drugih procesa koji karakteriziraju unutrašnju organizaciju oružanih snaga. Veza i odnosi armije, oružanih snaga, oružanog naroda i samoupravnih organizacija sigurno će doživljavati daljnje promjene.

MILAN ŠAHOVIĆ

Vojnostrategijska misao i međunarodno pravo

S obzirom na sveobuhvatno dejstvo vojnog faktora i zajedno sa njim vojnostrategijske misli, pitanje okvira njihovog delovanja tiče se najvećeg broja naučnih disciplina. Bez obzira da li je reč o društvenim naukama u užem smislu, odnosno prirodnim, tehničkim, medicinskim i drugima, danas je više nego očigledno da se samo putem osvetljavanja njihovih međusobnih veza sa vojnim faktorom i vojnostrategijskim koncepcijama može doprineti osvetljavanju prirode ovih poslednjih. U debati koju vodimo povodom tridesetogodišnjice izlaženja opštevojnog časopisa »Vojno delo«, potrebno je skrenuti pažnju i na ovu činjenicu, jer nam izgleda neosporno da se jedan od njegovih zadataka vezuje za osvetljavanje svih aspekata od važnosti za razumevanje tendencija razvoja aspekata od važnosti za razumevanje tendencija razvoja vojnostrategijskih koncepcija, odnosno vojne sile.